

Ortaokulda veya lisedeydim, insanların alternatif hayatları *oynayabilecekleri* bir bilgisayar oyunu düşünmüştüm. Adını *hayat oyunu* koyduğum bu oyunu tabii ki yapamadım, sonradan Sims gibi ona yakın bir şeyler çıktı ama onlar da öldüresiye sıkıcı geldi bana. Hayat oyunu oynamak yerine bir oyun hayatı yaşamaya başlamam neticesinde Role Playing Game gibi insanı hayli zaman masrafına sokan oyunlardan da uzak kaldım. Şu sıralar zaman bulursam sadece Osmos <<http://www.hemispheregames.com/osmos/>>__ veya Crayon Physics <<http://www.crayonphysics.com/>>__ gibi oyunlar oynuyorum.

Başka bir *hayat oyunu* , Game of Life <http://en.wikipedia.org/wiki/Conway's_Game_of_Life>__ adıyla matematikçi Conway tarafından düşünülmüş. Bu yukarıda bahsettiğim oyunlardan biraz farklı. Satranç tahtasına benzeyen bir tabloda, hücrelerin siyah (dolu) veya beyaz olmasına dayanıyor. İki kuralı var: (1) Etrafındaki sekiz hücreden üçü dolu olan boş hücre dolar. (2) Etrafında iki veya üç dolu hücre olan dolu hücre dolu kalır. Diğer hücreler boşalıyor.

Kelimenin *Oyun Teorisindeki* anlamıyla bu oyun basit kurallardan nasıl karmaşık sistemlerin ortaya çıkabildiğini göstermek için kullanılıyor. Bu basit kurallar, tek hücre için anlamsız ama tepeden bakan bizler için ilginç desenler ürettiyor. Çeşitli örnekleri şurada <<http://www.youtube.com/watch?v=C2vgICfQa>>__ **ve burada** <<http://www.youtube.com/watch?v=23MBR2pZoDQ&feature=related>>__ görebilirsiniz.

Bu oyunun felsefi karşılığı *kelebek etkisi* ile meşhur Kaos teorisine benzer. Kaos teorisi de basit formüllerin Lorentz *çekicisi* (attractor) veya fraktaller gibi karmaşık sistemler üretebildiğini söyler. (Bir zamanlar kelebek etkisine güvenip dünyayı değiştirmeye çalışan bir grup görmüştüm, her kelebeğin fırtına üreteceğini sanıyorlardı.)

<> Bu kurguların benim için anlamı hayat gibi hayli karmaşık sistemlerin gerisinde basit kimyasal ve fiziksel olayların *yatabileceğidir* . Yoksa bir kelebek gördüğünüzde, *acaba nerede bir fırtına çıkacak?* şeklinde sorular değildir. Fraktallere bakıp, *lan bunları büyütünce de aynısı çıkıyormuş* demek güzeldir ama mesela insanların oluşturduğu sosyal yapıların, organizmaya benzetilmesinin buradan *da* kaynak alabileceğini görmek daha güzeldir.

Karmaşık sistemler basit kurallardan ortaya çıkabiliyorsa ne olur? Tanrı düşüncelerinde sadece canlılığa dikkat çeken ve kozmolojik kanıttan, kısaca *Tanrı olmasaydı bu kadar karmaşık bir kainat nasıl varolabilirdi ki?* sorusundan başka cephanesi olmayan Teistlerin söyledikleri boşa çıkar. Karmaşıklık bizatihi bir delil olamaz. Sizin karmaşık olarak gördüğünüz bir sistemin gerisinde çok basit kurallar yer alıyor olabilir.

Basit sistemden kaos üretebiliyoruz ancak tersini, yani kaotik bir sistemin gerisindeki basit kuralı bulamıyoruz. Bu sebeple *karmaşıklığa* bakıp, *bu insan yapısı olamaz* diyemezsiniz mesela, *bunun gerisinde bir Tanrı vardır* diyemezsiniz.

Bu *Tanrı yoktur* demek değil. Delil olarak karmaşıklığın geçerli olmadığını söylemek. Ne kadar tumtu-raklı dil kullanırsa kullansın veya resimleri ne kadar parlak kağıda basarsa bassın, kitapların (ve tabi

onları yazanların) karmaşıklık yoluyla bir şey isbat etmiş olmayacaklarını söylemek.

Yalnız bu bıçak iki taraflı kesiyor, Dawkins'in Tanrı Yanılgısı'ndaki tezinin özü olan, *karmaşık evreni ancak daha karmaşık bir Tanrı yaratabilir, onun varolma ihtimali de evrenin varolma ihtimalinden düşüktür* deyişini de anlamsız kılıyor. Karmaşıklık varlığı isbat etmediği gibi, yokluğu da isbat etmez, sadece karmaşıklığın arkasındaki ilişkileri bilemediğimizi ve belki de asla bilemeyeceğimizi gösterir.

Karmaşıklıktan doğan bir başka duruş ise iman konusunda şahsıma bir yol sunuyor. Varlığın görünüşündeki bu karmaşıklığın, insanı hakikate ulaştıracak olan edebi ve tevazuyu vermesinin mümkün olduğunu düşünüyorum. Allah'ı bulanın onu aklî olarak ifade etmesinin mümkün olmadığını, kalbî olarak ise özünde *bize öğrettiğinden başkasını bilmeyiz* diyen bir anlayış taşıyacağını düşünüyorum. Geleceği bilemiyoruz, değişkenlerin sayısı arttığında bilgisayarlarımız çöküyor, bildiğimizi düşündüğümüz şeyler istatistiğin kaba sonuçlarından ibaret ve destikçe anlamını kaybediyor. Karmaşıklığın bize öğretmesi gereken acizliğimiz. Allah'ı da *şöyle olmalı, böyle olmalı, olmasaydı böyle olurdu* diye değil, acizliğimizin idrakiyle arayabiliriz.